

SZOLASZTALGIA

*in. Climate Psychology Alliance – A klímapszichológia kézikönyve (The Handbook of Climate Psychology) **

A szolasztalgia a megnyugtató hely elvesztése miatti fájdalomra vagy szorongásra utal; az emberek tudatosan vagy tudattalanul érzik az elhagyatottság érzését, amikor otthonukat vagy földjüket elveszítik például útépités, gátépítési projektek, erdőirtás stb. miatt.

A HÁTTÉR

A szolasztalgia kifejezésnek értelmet adó egyik forrás Johannes Hofer svájci orvoshoz nyúlik vissza, aki 1688-ban a "nosztalgia" kifejezést olyan katonák megfigyelései alapján alkotta meg, akiknek - mint megállapította - honvágyuk volt.

A 20. század közepéig a honvágyat diagnosztizálható pszichofizikai állapotnak tekintették. Ez az emberiség történelmének egy olyan időszakát tükrözi, amikor az emberek sokkal kevesebbet utaztak, mint manapság. A 18. század közepétől a nosztalgia jelentése a honvágyról a múlt egy pozitívan érzékelt időszakához vagy helyéhez való kötődés iránti szentimentális vágyra változott (Albrecht 2019, 30. o.). A klímaváltozás okozta hatalmas emberi és "emberen túli" helyváltoztatás fényében a helyhez kötődő mély distresszt jelentő nosztalgia hoferi fogalma ma rendkívül aktuális.

A FOGALOM MEGALKOTÁSA

Glenn A. Albrecht ausztrál környezetkutató és filozófus alkotta meg a solasztalgia kifejezést, amelyet a solace (az, ami vigaszt nyújt) és az algos (görögül fájdalom) szavakra alapozott. Állítása szerint, ha egy szeretett helyen keresünk vigaszt, amelyet éppen kirabolnak, akkor distresszt szenvedünk el. Az elhagyatottság a megsemmisülés, a megfosztottság vagy az elhagyatottság érzésével jár együtt (Albrecht, 2019, 37-8. o.).

Összefoglalva a fentieket, a szolasztalgia a vigasztaló hely elvesztése által okozott fájdalomra vagy szorongásra utal; a sivárság érzésére, amelyet az emberek tudatosan vagy öntudatlanul éreznek, amikor otthonukat vagy földjüket elveszítik pl. útépités, gátépítési projektek, erdőirtás stb. miatt. Albrecht szerint a lakókörnyezetet érintő ilyen invazív változásokat az ember a hely iránti érzelme elleni támadásként érzékeli. A szolasztalgia a nosztalgia megfordított formája: ez az a honvágy, amelyet a saját otthonunkban (és nem a saját otthonunk iránt) érzünk (Albrecht 2019, 38. o.).

BEFOLYÁSOLÓ GONDOLKODÓK - FENOMENOLÓGIAI BIZONYÍTÉKOK

Freud (1919) Unheimliche (a hátborzongató) fogalma hasonlóságot mutat a szolasztalgia fogalmával, abban az értelemben, hogy mindkét kifejezés az otthoni élet zavart, baljós vagy fenyegető érzését közvetíti, amelyet az otthoni környezet kedvezőtlen belső vagy helyhez kötött változásai okoznak. Az ausztrál Elyne Mitchell, aki 1946-ban publikálta a Soil and Civilization című kötetet, inspiráló forrás volt Albrecht munkássága számára, és hatással volt a szolasztalgia fogalmára.

Albrecht szolasztalgia-koncepciója az ausztráliai Új-Dél-Walesben, a Hunter-völgyben végzett közös terepkutatáson alapul, amelynek során a külszíni bányák közelében élő emberekkel készített interjúkat. Az egyéni beszámolókból kiderül, hogy a résztvevőknek intenzív és tartós pszichológiai és fizikai szorongást okozott, hogy a bányák közelében kellett élniük és gazdálkodniuk: a szolasztalgia helyalapú szorongás (2019, 49. o.).

AZ ÖKOSZISZTÉMA EGÉSZSÉGE

A szolasztalgia szorosan kapcsolódik Hippokratész felfogásához, miszerint az emberi egészség szorosan összefügg az egészséges környezettel (Albrecht, 2017), valamint Elyne Mitchell (1946) és Aldo Leopold (1949) elképzeléseivel a föld és az emberi egészség összefüggéséről: a kimerült táj, ahol a biológiai sokféleség csökken, szolasztalgiaérzést válthat ki. Mitchell (1946, 4. o.) egyike volt azon marginalizált női hangoknak, akik rámutattak arra, hogy a kizsákmányoló gyakorlatok, például a nagyüzemi mezőgazdaság és a gyarmatosítás hozzájárultak ahhoz, hogy az ember és a bolygó között végletesen megszakadt a kapcsolat.

A Covid-19 világjárvány fényében a tudomány új felismerései egyértelművé teszik a vírus terjedése és az élőhelyek elvesztése közötti kapcsolatot – olyan kizsákmányoló gyakorlatok miatt, mint a nagymértékű erdőirtás (Mowat, 2020).

A SZOLASZTALGIA GLOBÁLIS ÖSSZEFÜGGÉSEI

Míg a szolasztalgia évszázadok óta számos kultúra érzi, az ökoszisztéma miatti szorongás és a klímakáosz felerősítette a kifejezéssel leírt érzést. Ma már az olyan jelenségek, mint az erdőtüzek, áradások, aszály, földtisztítás, túlhalászás stb. miatt érzett szorongás leírására használják.

Jules Pretty (2014), aki számos olyan régiót beutazott, ahol a természeti világ és az emberek egyre nagyobb nyomásnak vannak kitéve a fejlődés miatt, a hagyományos kultúrák elvesztésére és az otthoni környezet visszafordíthatatlan elvesztésére adott válaszként a szolasztalgia mély érzéséről számol be. Lásd még a Cunsolo & Landman (2017) által összeállított esszé-sorozatot, amely az ökológiai gyászt ábrázolja.

KAPCSOLÓDÓ FOGALMAK

Kriss Kevorkian (2019) 1999-ben alkotta meg a "környezeti gyász" és az "ökológiai gyász" kifejezéseket. Az előbbi azt a gyászt írja le, amelyet az ökoszisztémák természeti vagy ember okozta események következtében bekövetkező elvesztése okoz. Az ökológiai gyászt úgy definiálja, mint a természeti világtól való elszakadás és a vele való kapcsolatvesztésből eredő gyászt (Kevorkian, 2019 1. és 2. bek.).

Cunsolo & Ellis elismeri, hogy az ökológiai gyászról szóló saját esettanulmányaik erősen rezonálnak Albrecht szolasztalgia-koncepciójával. Azt állítják, hogy az ökológiai gyász természetes válasz az ökológiai veszteségre, különösen azoknál az embereknél, akik szoros élet-, munka- és kulturális kapcsolatokat tartanak fenn a természeti környezettel. Ahogy világszerte egyre több ember

tapasztalja meg az antropogén tevékenységek hatását, az ökológiai gyász valószínűleg drámaian megdő (Cunsolo & Ellis, 2018, 275. o.), és mentális egészségügyi válsággá alakul.

A SZOLASZTALGIA KRITIKÁJA

Albrecht szolasztalgia-fogalma nem kritika nélküli. De Bruyn (2020, 13. o.) megállapítja, hogy miközben Albrecht dicséretet érdemel az antropocén psziché új szókincsének megalkotására tett kísérletéért, ugyanakkor meg kell kérdőjelezni a kapcsolódó területek más kutatóival folytatott párbeszéd vélt hiányát. Az lehet az érzésünk, hogy Albrecht nem tulajdonít elég jelentőséget az emberek helyhez fűződő ambivalens érzéseinek. Albrecht munkájának részletesebb kritikáját lásd De Bruyn, (2020).

HIVATKOZÁSOK

- Albrecht, G. A. (2017). Solastalgia and the new mourning. In Cunsolo, A., and Landman, K. (eds), Mourning nature: hope at the heart of ecological loss and grief. McGill-Queen's University Press, pp.292-315.
- Albrecht, G. A. (2019). Earth emotions. New words for a new world. Cornell University Press.
- Cunsolo, A. & Landman, K. (2017). Mourning nature: hope at the heart of ecological loss and grief. London: McGill-Queen's University Press.
- Cunsolo, A. & Ellis, N. (2018). Ecological grief as a mental health response to climate change-related loss. Nature Climate Change, 8, 275-281.
- De Bruyn, B. (2020). Review of 'Earth emotions: new words for a new world' by Albrecht, G.A. American Imago, 77, 1, 213-222.
- Freud, S. (1919). The uncanny. In The Standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud. Vol 17.
- Fromm, E. (1964). The heart of man: its genius for good and evil. American Mental Health Foundation Books.
- Kevorkian, C. (2019). On environmental grief and the rights of nature. <https://seeingthewoods.org/2019/05/03/environmental-grief-and-the-rights-ofnature/>.
- Leopold, A. (1949/1989). A sand county almanac. University Press.
- Mitchell, E. (1946). Soil and civilization. Halstead Press.
- Mowat, H. (2020). Protecting forests will help safeguard our future. The Ecologist. <https://theecologist.org/2020/mar/26/protecting-forests-will-helpsafeguard-our-future>.
- Pretty, J. (2014). The edge of extinction: travels with enduring people in vanishing lands. Cornell University Press.

INSPIRÁCIÓ A PÁLYÁZÁSHOZ

Zoltai András: Részlet a Blue Memoir című sorozatból

David Farrell: Részlet az An Archeology of the Present című sorozatból

Gyenis Tibor: Háztartási hidak

Balázs Zsolt: The Cracked Earth

Balázs Zsolt: Water meter in the permanently dried Kondor lake

David Farrell: Részlet az An Archeology of the Present című sorozatból